

Middle Black Sea Journal of Communication Studies

International Peer-Reviewed Journal

<http://dergipark.gov.tr/mbsjcs>

Research/Araştırma

Middle Black Sea Journal of Communication Studies. 2017. 2(2): 26-40

Hegemonik Erkeklğin Medyadaki İnşası ve Temsili: Survivor 2017 Program İncelemesi

Sibel Karaduman¹

Akdeniz Üniversitesi,

İletişim Fakültesi, Radyo-TV Sinema Bölümü

Gülten Adalı Aydın²

Akdeniz Üniversitesi,

İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü

Özet

Kadınlık ve erkeklik rolleri toplumsal yapı içerisinde gündelik yaşam pratikleri ve cinsiyete ilişkin toplumsal mekanizmalarla yeniden inşa edilmektedir. Ancak bu inşa süreci sadece var olmakla kalmaz, bu var edilen cinsiyetçi yapının ataerkil ideolojinin kodlarıyla pekiştirilmesi ve devamlılığının gelmesi gerekmektedir. İşte bu noktada egemen toplumsal değerlerin üretilmesinde ve kimlik oluşumunda önemli rol oynayan medya devreye girer ve bu değerler sistemini içerik üretimleriyle yeniden inşa ederek dolaşıma sokar. Özellikle televizyon ve üretimleri, toplumsal cinsiyete ilişkin egemen düşünce ve davranış kalıplarını yeniden üretmede ve iletmede çok etkin bir araç konumundadır. Bu çalışma Türkiye’de özellikle 2000’li yıllardan sonra hız kazanan erkeklik çalışmalarının merkezinde tartışılan hegemonik erkeklğin inşası ve toplumsal dinamikleri özelinde, bu dinamiklerin üretilme alanlarından biri olan televizyon programlarını söylemsel düzlemde ele almaktadır. 2005 yılından bu yana yayınlanan ve izlenme oranlarının yüksekliği ile dikkat çeken reality televizyon şovu Survivor 2017 yarışması, erkek egemen söylemlerin oldukça fazla üretildiği medya üretimlerinden biridir. Medyadaki toplumsal cinsiyet temsillerinin stereotiplerinin incelendiği bu çalışmada, “hegemonik erkeklik söylemleri, erkeklik ve kadınlığa ilişkin egemen normlar, kodlar ve rollere ait cinsiyetçi söylemler aracılığıyla medya metinlerinde nasıl üretilmektedir?” sorusuna eleştirel söylem çözümlemesi uygulanarak yanıt aranmıştır. Yapılan analiz sonucu, hegemonik erkeklik söylemlerinin program içinde sıklıkla üretildiği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Erkeklik(ler), Hegemonik Erkeklik, TV Programları, Survivor 2017.

The Construction and Representation of Hegemonic Masculinity Masculinity in Media: Case Study of Survivor 2017

Abstract

Roles of men and women are constructed in the social structure by practices of daily living and social mechanisms related to sex and gender. However, the process of gender construction as a sexist structure does not simply exist, it has to be reinforced by codes of patriarchal ideology in order to subsist. Herein, mass media which is highly functional in the formation of dominant social values and identity comes into play and reconstruct and recirculate this system of values through content production. Especially, television and its products are highly instrumental in communication and reproduction of hegemonic mindscapes and stereotypes related to gender.

¹ Yrd. Doç. Dr., Tel.: +90 242 310 15 30, E-Mail Adresi: sibelkaraduman@akdeniz.edu.tr

² Arş. Gör., Tel.: +90 242 310 15 30, E-Mail Adresi: gultenadali@akdeniz.edu.tr

Specific to construction of hegemonic masculinity and its social dynamics, widely discussed at the core of masculinity studies which gained momentum after 2000s in Turkey, this study deals with the discourse of television programs which are one constituent of production fields of a forementioned dynamics. The reality television show Survivor, which is broadcasted since 2005, draws attention for its very high ratings and it is one of the mass media productions in which patriarchal discourses are considerably reproduced. In this study, examining gender stereotypes in the mass media, applying critical discourse analysis we attempt to find an answer to the question “How are discourses of hegemonic masculinities reproduced in mass media texts through codes, sexist discourses about roles and prevailing norms related to masculinity and femininity?”. The results indicate that discourses of hegemonic masculinity are frequently reproduced in the television program.

Key Words: Masculinitie(s), Hegemonic Masculinity, TV Shows, Survivor 2017.

© 2017 OMU

1. Giriş

Toplumsal cinsiyet kavramı en yalın anlamıyla kadın ve erkek arasındaki toplumsal, kültürel, ekonomik, politik davranış kalıplarının tanımlanarak aralarındaki farklılıkların ortaya konulması olarak tanımlanabilir. Erkek ve kadına dair toplumsal roller, toplumun belirlediği normlar çerçevesinde özü ve görüntüyü kodlayan kıyafet, mimik, jest gibi ritüelleri benimsemektedir. Toplumsal cinsiyet kabullerine dair değişimlerin önemli bir etkeni de toplumsal değişimdir ve bu açıdan bakıldığında konu durağan bir kalıplar bütününden öte dinamik bir süreçtir (Demez, 2005: 22). Cinsiyeti biyolojik özelliklerinden bağımsız olarak kadın ve erkeğin toplumsal algılanışlarına ve kültürel olarak kadın ve erkek olma sürecine işaret eden toplumsal cinsiyet kavramı, bu haliyle yalnızca cinsiyet farkını ifade etmez, cinsiyet hiyerarşisi anlamına da gelir (Kandiyoti, 1997: 169). Toplumsal cinsiyet kavramı kadın ve erkeğin kendini toplumsal olarak ifade etme biçiminin yanı sıra toplumda öğrenilmiş davranış kalıplarının da bir uygulama alanıdır (Giddens, 2000: 616).

Toplumsal ve kültürel geçmişe sahip erkeklik söylemleri, erkekliğin inşa sürecinde önemli bir rol oynar. Bu tür söylemlerin üretildiği, dolaşıma girdiği alan olarak da medya belirleyicidir. Medya üretimlerinde türsel anlatılar içerisinde her gün çok çeşitte cinsiyetçi temsille karşılaşmaktayız. Var olan ataerkil yapıyı ve bu yapının söylemlerini destekler nitelikte yapılan televizyon programları ve içerikleri, toplumsal cinsiyet rollerinin nasıl olması ya da olmaması yönünde bir dizi fikirler söyler. Böylelikle ataerkil söylem, kadınlar ve erkekler tarafından içselleştirilmiş ve gündelik yaşam pratiklerine eklenerek yeniden üretilmiş olur. Dolayısıyla medya metinlerinde erkekliğin inşa eden cinsiyetçi temsillerin incelenmesi, bu mekanizmanın nasıl işlediğini gözleme ve ortaya koyma açısından değer taşımaktadır. Medyada erkeklik temsillerine ilişkin Türkiye’de sınırlı sayıda çalışma mevcuttur. Bu nedenle erkeklik rollerini tartışmaya açmak ve sorgulamak adına yapılan her akademik çalışma alana katkıda bulunması açısından kayda değerdir.

Bu çerçevede çalışmada “erkeklik”, “hegemonik erkeklik” ve “hegemonik erkekliğin toplumsal inşası” kavramları merkezinde kavramsal bir tartışma ve düşünme pratiği gerçekleştirilmiştir. Çalışma, toplumsal cinsiyet rollerinin toplumsal inşasında önemli rol oynayan medya metinlerinde egemen erkeklik değerlerinin nasıl inşa edildiğini araştırmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda, haftanın 6 günü televizyon ekranlarında yayınlanan, gündüz kuşağında ve gece kuşağında ise yarışma hakkında yorum değerlendirmelerinin yapıldığı iki destekleyici programla (*Survivor Panorama* ve *Survivor Ekstra*) da oldukça uzun saatler süren Survivor 2017 yarışma programında erkekliğin kültürel temsillerine bakılmıştır. Ataerkil egemen kodların söylemsel düzlemdeki üretiliş biçimleri, toplumsal cinsiyete ilişkin anlamlandırma pratikleri ve erkekliğin televizyon metinleri içinde meşrulaştırılan, doğallaştırılan ve pekiştirilen söylemsel üretimi, eleştirel söylem çözümlemesi yapılarak incelenmiştir.

2. Erkeklik (ler) ve Hegemonik Erkekliğin Toplumsal İnşası

Tarihsel süreç boyunca kadın ve erkeğin bazı alanlara ait kılınması, yaşanan dönem ve toplumsal yapı, kadın ve erkeğin toplumsal işlevini belirlemektedir. Kadın ve erkeğin sosyal rollerinin belirlenmesi cinsler arasındaki hiyerarşik düzenin de belirlenmesinde önemlidir (Demez, 2005: 29). Kadınlar ve erkekler arasında var olan ve kendi başına bir

eşitsizlik ilişkisi içermeyen bir farklılığın (biyolojik farklılık), toplum ve kültür içinde eşitsiz, hiyerarşik bir farklılığa dönüştürülmesiyle, bugün “toplumsal cinsiyet” (gender) olarak kavramsallaştırılan verili (ataerkil) “kadın” ve “erkek” tanımları ortaya çıkar. Söz konusu ataerkil “kadın” ve “erkek” tanımları, birbirlerini dışlayacak biçimde ve birbirleriyle karşıtlık içinde oluşturulur. Bu karşıtlık, bir tarafın diğerine üstün ve egemen olduğu hiyerarşik bir karşıtlıktır ve daha başka birçok hiyerarşik karşıtlık için de bir model işlevi görür. Buna göre, erkeğin akıllı, uygarlığı ve kültürü temsil ettiği ve bu nedenle tartışmasız daha üstün olduğu varsayılırken; kadının bedeni, duyguları ve doğayı temsil ettiği öne sürülür. Böylece kadın bedene, maddeye, doğaya indirgenmiş, onunla birlikte de doğanın kendisi ve insanın soyu üretme yetisi küçümsenmiş olur (Berktaş, 2004: 2-3).

Erkeklik*, en basit ifadesiyle, bir toplumsal cinsiyet kategorisidir. Erkekliğin bir toplumsal cinsiyet kategorisi olarak kabulü, ataerkil söyleme karşı bir meydan okumadır. Bu söylem, erkekliğe atfedilen mertlik, dürüstlük, cesur, dayanıklı ve güçlü olma, ailenin reisi olma ve namusunu koruma gibi nitelik ve değerlerin, onun biyolojik doğasının doğal bir sonucu olduğu fikrini bir gerçeklik gibi sunar. Fakat toplumsal cinsiyet çalışmaları, kadınlık gibi erkekliğin de tarihsel, kültürel ve toplumsal koşullar tarafından şekillendiren bir toplumsal cinsiyet kategorisi olduğunu ortaya koymuştur (Arık, 2016: 232). ‘Erkeklik kodları’, toplumun erkeklerden uymalarını beklediği birtakım kurallardır. ‘Erkeklik normları’, erkeklerin neyi yapıp neyi yapmamaları gerektiğini belirleyen toplumsal kabullerdir. ‘Erkeklik rolleri’ ise, toplumun erkeklerden uymasını beklediği erkeklik normlarının çeşitli konfigürasyonlarıdır (Arık, 2016: 232-233). Dolayısıyla kodlar, normlar ve roller erkeklik davranış kalıplarının göstergeleri olarak, erkekliğin kimlikel sınırlarını çerçevelemekte ve kategorize etmektedir. Bu toplumsal sınırlar dâhilinde edinilen, öğrenilen ve verili kalıpların dışına çıkıldığı zaman da ötekileştirilen ve onay almayan bir biçime dönüşen kimlik biçimidir. Bu sebeple erkekliğini sürekli kanıtlamak zorunda olan bir erkek, hemcinsleriyle daimi bir rekabet ve mücadele etme, eril otoriteye sahip olma çabasıdır.

Kadın çalışmaları gibi toplumsal cinsiyet farklarının toplumsal nedenleri sorusuna benzer bir şekilde ortaya çıkan ilk kuşak erkeklik çalışmaları, erkeklik kavramsallaştırmasını merkeze alarak erkekliği açıklama ve tanımlama çabasında, net, tutarlı bir tanımın olmadığı yönündeydi. İlk kuşak erkeklik araştırmaları, cinsiyet farklarının doğal olduğuna ilişkin geleneksel yaklaşımlar tepki olarak erkeklerin de egemen erkeklik değerlerinden şikâyetçi olabileceğini söyledi. Çalışmalar, uyum sağlamaya çalışmanın da erkeklerin yaşamında yarattığı olumsuzluklar ve erkeklere ödettiği bedeller hakkında eleştirel çalışmalardı (Pleck ve Sawyer, 1974- Pleck, 1981, akt: Sancar, 2008: 26). 1980’lerdeki feminist araştırmalar* bir yandan farklı kadınlık deneyimlerine dikkat çekerken, bir yandan da erkeklik araştırmalarının da önünü açmaktaydı. (Brod, 1987, Kimmel, 1987, Carrigan, Connel, Lee, 1985 gibi.) Beyaz, orta sınıf, heteroseksüel, orta yaşta, tam gün iş sahibi, erkeğin özelliklerine denk düşen “hegemonik erkeklik” tanımı tartışılmaya başladı. Erkeklikler ve hegemonik erkeklik kavramları erkeklik çalışmalarının ve araştırmalarının önünü açan başlıca kavramlardır. Erkeklik de aynı kadınlık gibi toplumsal cinsiyet rejiminin kültürel bir ürünüdür. Bu dönemde R.W Connel, farklı erkeklikleri ortak paydada da toplayan şeyin kadınlar üzerinde sağlanan iktidar olduğunu söyleyerek, kavramın kullanımına açıklık getirdi (Sancar, 2008: 27). Hegemonya hiyerarşik ilişki biçimleri içinde varlık gösteren önemli bir kavramdır ve hegemonik erkeklik, erkeklik incelemelerinde hâkim bir paradigmadır. R.W. Connel’e göre, hegemonik erkeklik kavramında, hegemonya acımasız iktidar çekişmelerinin ötesine geçerek özel yaşamın ve kültürel süreçlerin örgütlenmesine sızan bir toplumsal güçler oyununda kazanılan toplumsal üstünlüktür. Üstünlük olarak nitelenen şey, zor kullanmak ya da tehdit yolu ile egemenlik kurmak değil; dinsel öğretilere, medya içeriklerine, ücret yapılarına, ev tasarımına, vergilendirme politikalarına kök salan üstünlüktür (Connel, 1998: 246). Dolayısıyla hegemonya kavramı toplumsal iktidarın zorlama ya da güç kullanılmasından ziyade, insanların rızasına dayalı bir biçimde tesisini kurmaktır. Öte yandan erkeklikle ilgili pek çok araştırmaya çerçeve oluşturarak yaygın bir biçimde kullanılan hegemonik erkeklik kavramının aldığı çeşitli eleştiriler nedeniyle son yıllarda yeniden formüle edildiğini belirtmek gerekir. R. W. Connell ve

* Erkeklik deyince erkeklerin davranışlarını mı, kimlik olarak kurulmuş erkekliği mi, ilişkisel olarak temsil edilen erkekliği mi, imge olarak sunulan erkeklikleri mi, kastedildiği ya da doğrudan yaşanan gözlenen ve pratik olarak icra edilen erkeklikten mi bahsedildiği açık değildir. Erkeklik bu anlamda kavram olarak belirsiz, açıklayıcı olmaktan çok betimleyici olan; sadece olumsuzlukları tanımlayan aşırı basitleştirilmiş bir terim haline gelme riskini her zaman içinde taşımaktadır (Sancar, 2008:20).

* Feminizm, erkek ve erkek kimliğine ilişkin çalışmaları üç önemli yolla etkilemiştir:

1-) Feminist teori, her şeyden önce kadını olduğu kadar erkeği de tartışmak için kullandığımız dil ve kelime dağarcığının oluşumunu sağlamıştır.
2-) Feminizm, kadın kimliğinin tanımlanması ve geliştirilmesine öncelik verirken, patriyarkal-erkek egemen anlayışla- mücadeleyi ve kadın kimliği ve rollerinin toplumla ilişkisi içerisinde yeniden tanımlaması için erkeklik kimlikleri ve rollerine ilişkin tartışmayı da kaçınılmaz kılmıştır.
3-) Feminizmin bazı yaklaşımları, erkeğe ve erkek kimliğine ilişkin spesifik yaklaşımları ortaya çıkarmıştır. (Macnamara’dan akt: Baştürk Akça ve Tönel, 2011:18-19)

Messerschmidt, 2005 yılında yayınlanan 'Hegemonic Masculinity: Rethinking the Concept' (Hegemonik Erkeklik: Kavramı Yeniden Düşünmek) adlı makalelerinde, kavramla ilgili 1990'lı yılların başlarından itibaren başlayan tartışma ve eleştirilerin beş ana grupta toplandığını belirtirler. Bunlar: 1) Erkeklik kavramının temelini hatalı olduğu 2) Hegemonik erkeklik kavramındaki muğlaklık ve çakışma 3) Eril gücün şeyleştirilmesi 4) Erkek öznelliğinin sorunsallaştırılmasındaki teorik yetersizlik 5) Toplumsal cinsiyet kalıplarının işlevselci yaklaşımla kavranması şeklinde sıralanmıştır (Connell ve Messerschmidt'den akt: Baştürk Akça ve Ergül, 2014: 17).

Hegemonik erkeklik çalışmalarında, kadın ve erkek arasındaki hegemonik ilişki düzeylerinin yanında, farklı erkeklik halleri arasında da hegemonik ilişki olduğuna dair tartışmalar söz konusudur. "Özellikle 1990 yıllardan itibaren, eleştirel kuramsal alana egemen olmaya başlayan, 'toplumsal inşa' yaklaşımlarının etkisiyle, araştırmalar farklı erkeklik halleri/deneyimlerinin keşfine yönelirken, bir yandan da aynı erkeğin farklı yaş dönemlerinde farklı erkeklik deneyimleri yaşadığı (life course perspective) kabulünden hareketle yeni araştırma konuları ortaya çıkıyordu" (Sancar, 2008: 27). Erkek benliğinin nasıl tanımlandığı ve kurulduğu üzerine yapılan çalışmalar (Connell 2000, Bourdieu ve Wacquant 2003, Frosh 1994, Levant ve Richmond 2007, MacMullan 2001, Pleck 1995, Segal 1992, Whannel 2002, Işık 1998) genel olarak, erkekliğin doğumla başlayan bir kendini gerçekleştirme mücadelesi olduğuna dikkat çekmektedir. Kendini "öteki" (kadınlar, eşcinseller, biseksüeller vb.) üzerinden tanımlayan bu kimlik, toplumdaki diğer erkeklerin gözetimi ve denetimi altındaki bir onaylanma ve yeniden onaylanma sürecidir. Ancak, bir dizi ritüel ve zorluk aşılarak kazanılan erkekliğin sürekli olarak pekiştirilmesi gerekmektedir. Aksi halde erkek erkekliğini kaybetme tehlikesiyle karşı karşıyadır. Bu durum erkek için ciddi bir gerilim nedenidir (Oktan, 2008:152-153). Bu ritüellere 'askerlik, iş, evlilik, çocuk sahibi olma' örnek verilebilir.

Hegemonik erkeklik kavramına dönecek olursak, erkek egemenliğinin toplumsal inşasına dayanan kavramın, erkeklerin kadınlar üzerindeki iktidarından beslendiğini hemcinsleri arasında da hegemonik bir ilişki kurarak baskı ve gerilim yarattığını söyleyebiliriz. "Erkeklikler kavramı, farklı erkeklik inşalarının çokluğuna ve farklı erkekliklerin ataerik iktidardan aldıkları payların farklı olmasına vurgu yaparken, hegemonik erkeklik, erkeklerin ataerik iktidardan daha fazla pay alabilmek için yaklaşma çabasında oldukları bir ideal tiptir. Erkekler bu çaba sırasında kullandıkları farklı stratejilerle aynı zamanda ataerik söylemin yeniden inşasına da katkıda bulunurlar." (Arık, 2016: 234-235) Hegemonik erkeklik, erkeğin tek bir biçimde, bir örnek model üzerinden temsil edilmesi, tek bir erkeklik biçiminin, diğer erkeklik biçimlerinin tümünü yok sayması, farklı biçimlere yaşam alanı bırakmaması anlamında baskıcı bir tanımlamadır. Diğer erkeklik biçimleri ya yok sayılır, ya da marjinalleştirilir. Bu anlamda erkeklik, yalnızca kadınlar üzerinde egemenlik kuran bir iktidar biçimi değil, diğer erkeklik biçimleri üzerinde de –radikal feministlerin ifadesiyle- son tahlilde şiddeti içeren biçimde tahakküm kuran bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır (Baştürk Akça & Tönel, 2011:26). Hegemonik erkeklik değerleri farklı erkeklik kimliklerine göre daha üstünlüğünün kabulü ve gündelik yaşam pratiklerindeki uygulanışı sonuçta "rıza" ile sağlanır ve sadece bu değerler sistemine rıza ile uyumlanmaz, bu değerler sistemi doğallaştırılır, normalleştirilir ve uygun olmayan davranış kalıpları ötekileştirilerek egemen sistemin dışında bırakılır.

Öte yandan egemen erkeklik değerlerinde ve tarzlarında yaşanan değişim söz konusudur ve bu "erkeklik krizi" olarak nitelendirir. Bu kavramsallaştırmanın temelinde küresel kapitalizm, göç, enformel-esnek üretim, yeni sermaye mantığı gibi olgular vardır. Çalışma yaşamına kadınların da dâhil olması işbölümü ve yaşantı biçimleri açısından hegemonik erkeklik değerlerini krize sokmuştur. Küresel piyasalarda yeni liberalizmin egemenliği çağında artık her erkek kendi erkekliğini kendisi tanımlayacaktır. Eril siyaset ve kamuoyu oluşturma tarzlarını üreten egemen değerler sarsılmıştır. (Sancar, 2008: 39) Bu kerte de ekonomik, siyasi ve toplumsal değişimlerin toplumsal cinsiyet rejimini etkilediği, dönüştürdüğü ve farklı argümanlarla farklı tartışmalar yarattığı söylenebilir. "Türkiye'de Erkekliği Aramak" adlı çalışmada Cenk Özbay, Türkiye'de hegemonik erkeklik yapısının kodlarını askerlik/ordu, beden/yaş, mekan, sınıf, popüler kültür, din ve mezhep, siyaset, spor, heteroseksüellik ve neoliberal erkeklik bağlamlarında tartışmış, günümüzün geçerli hegemonik erkekliğinin neoliberal erkeklik olduğundan söz etmiştir. Özbay "Profesyonel ya da yarı-profesyonel bir işte çalışan, belli bir seviyenin üzerinde aylık geliri olan, ev ve otomobil sahibi ya da almak isteyen, belki de en önemlisi çalışan bir kadınla evli ya da evlilik yolunda ve yüzeysel bir cinsiyet eşitliğine büyük oranda inanıyormuş görünen bir kentli beyaz yakalı erkekliğin hegemonikleştiğini, idealleştiğini, normatifleştiğini" belirtmektedir (2013: 194). Dolayısıyla erkeklikle ilgili toplumsal dinamiklerin ve işleyen mekanizmaların birtakım temel nitelikleri olmasına karşın, tektip hegemonik erkeklikten ziyade parçalı bir şekilde hegemonik erkeklik görünümünden söz etmek daha

doğru olacaktır. Önemli toplumsal temsil araçlarından biri olan medyada bu görünümü incelemek, erkekliğin toplumsal inşasını anlamak ve kimlik biçimlerini analiz etmek bu çalışmanın amaçlarından biridir.

3. Medyada Hegemonik Erkekliğin Yeniden Üretimi

Hegemonik erkeklik değerlerinin yeniden üretildiği alanlardan biri olarak medya ve medya içeriklerini sorgulamak da, toplumsal inşanın destekleyici mekanizmalarının neler olduğunu düşünmek adına önemli bir adımdır. Özellikle “televizyon programları belli kodlar, pratikler ve değerler aracılığıyla televizyonun diğer anlatı türlerinde olduğu gibi o kültürün ya da toplumun kalıplaşmış toplumsal cinsiyet örüntülerini yeniden kurmaktadır. Toplumsal cinsiyete ilişkin kültürel kodlar yeniden tanımlanmakta, izleyici de, izleme eylemini gerçekleştirerek, toplumsal cinsiyete ilişkin kadınlık ve erkeklik rollerinin televizyon anlatılarında üretilmesiyle bu rolleri benimsemektedir” (Karaduman, 2017: 39).

Bireyin ailede başlayan sosyalizasyon süreci, okul ortamı televizyon, internet, gazete ve dergi gibi araçlarla devam ederek dünyayı ve yaşamı tanıma ve anlamlandırma yaygın bir şekilde medyanın bize sunduğu bilgi ve görüntüler eşliğinde oluşmaktadır. Toplumsal ilişkiler ve kültürel pratikler içinde sürekli ve sistematik bir biçimde üretilen erkek egemen değerlerin ve icra edilen erkeklik davranış kalıplarının medyadaki temsili, erkekliklerin toplumsal inşa sürecini temsil düzeyinde araştırmalar için önemli veriler sağlamaktadır.

Literatürde tartışmaların ve araştırmaların “hegemonik erkeklik” ve “farklı erkeklik” (ya da erkekliğin tikel durumları-gay erkekliği, siyahların erkekliği, maço erkeklik gibi-) kavramları üzerinden yapıldığını ancak erkekliğin medya temsillerine baktığımız zaman hâkim bakış açısının ya da hâkim temsil biçiminin “hegemonik erkeklik” merkezinde olduğunu söyleyebiliriz. Medya egemen toplumsal cinsiyet rejiminin kadınlık ve erkeklik rollerinin, davranış kalıplarının ya da toplumsal cinsiyete ilişkin normların kültürel ve toplumsal inşasına sistematik bir şekilde destek vermektedir. ‘Beyaz, heteroseksüel, orta sınıf’ hegemonik erkeklik niteliklerini taşıyan erkek temsillerinin yaygın bir biçimde görüldüğü medyada, farklı temsillerin ya da farklı erkekliklerin görünür kılınması ya da yaşam şansı çok düşüktür.* Bu sınırlar çerçevesinde kategorize edilen erkek kimliklerin dışında kalanlar (ötekiler) medya tarafından marjinalleştirilerek ya yok sayılır ya da görmezden gelinir.

Connel, toplumsal cinsiyet sistemini erkeklerin topyekun kadınların boyun eğdirilmesinden çıkar sağladığı bir iktidar rejimi olarak tanımlamıştır. Kuşaktan kuşağa aktarılan kültürel pratikler ve cinsiyet rollerinin dışı vurumuna ilişkin alışkanlıklar, aile, ordu, devlet, yasalar gibi kurumsallaşmış yapılar tarafından kabul edilmekte farklı sınıf ya da etnisiteye sahip erkeklerin egemen erkeklik değerlerini benimsemeleri ve böylece oluşan hegemonik ilişkiler içinde eril tahakkümü olanaklı kılmaktadır (Sancar, 2008: 32). Diğer kurumsal yapılar gibi medya da eril tahakkümün yeniden üretildiği mekanizmalardan biridir.

Dolayısıyla medya metinleri, üretilen içerik, bu içeriklerin söylemleri erkek hegemonyasının nasıl ve hangi kalıpyargılar üzerinden işlevsel hale getirildiğini göstermektedir. Medyadaki erkek temsillerine bakıldığı zaman da, çoğunlukla, egemen erkeklik değerlerine sahip, erkeklik davranış kalıplarına uygun, hal, tavır, tutum içerisinde olan, güce ve gücün sağladığı iktidara ve avantajlı konumlara sahip, bedeniyle, söylemleriyle hegemonik erkeklik tanımlamasına uygun, hem karşı cins hem de hemcinsleri tarafından onay ve kabul görmüş ideal erkek temsilleriyle karşılaşmaktadır. Medyada “popüler kültürün farklı kanallarını kullanarak öne çıkabilecek ve kendilerine özgü karizmaları ile hegemonik erkeklik denkleminde eklenilebilecek figürler her zaman olabilir. Türkiye’de sinema zayıf, dizi endüstrisi ise çok güçlü olduğundan örneğin Özcan Deniz’in *Asmalı Konak* dizisinde canlandığı “Seymen Ağa” rolü, Şevket Altuğ’un *Süper Baba* adlı dizideki “Fiko” karakteri ya da *Kurtlar Vadisi*, *Ezel* ve *Kuzey/Güney* gibi erkek merkezli dizilerin özellikle gençlerin nasıl birer erkek olmayı, bir erkek olarak nasıl hareket etmeyi, ilişki kurmayı arzu edişlerine tesirinden bahsedilebilir.”(Özbay, 2013: 195) Türkiye’de 1990’lı yıllarda doğrudan bir erkeklik biçimini konu alan televizyon dizilerinin ilk örneği Alişan’ın başrolünü oynadığı *Aynalı Tahir* dizisidir. “Delikanlılığın kitabını yazan” Aynalı Tahir, önemli bir izleyici kitlesine ulaşmakla kalmamış, erkekliğe ilişkin sloganlaşan söylemler üretmiştir. Aynalı Tahir’den sonra, Deli Yürek, Ezel ve Asmalı Konak gibi dizilerde farklı erkeklikler karşımıza çıkmıştır. Bu dizilerin temel erkek

* Televizyonda gerek reality programlar gerekse de kurmacaya dayalı dizilerde çoğunlukla hegemonik erkek karakterlerin temsili söz konusudur. Farklı erkeklikler ve bu erkekliklerin toplumsal inşasına yönelik eleştirel yapımları çoğunlukla sinemada görmektediriz.

karakterleri, sınıfsal konumları, ekonomik durumları ve eğitim düzeyleri açısından birbirlerinden farklılaşmalar da kadınlarla ilişkilerindeki baskın konumları, 'korkusuzlukları', şiddet yanlısı görünmeler de şiddete başvurmaktan çekinmemeleri, 'dürüstlük ve mertlik'leri gibi noktalarda dikkat çekici biçimde ortak özellikler gösterirler (Baştürk Akça ve Ergül, 2014: 23).

4. Araştırma Bulguları:

4.1. Program Formatı ve İçeriği Hakkında

Dominik'te çekimleri yapılan reality televizyon programı *Survivor 2017* yarışması, 21 Ocak 2017 - 20 Haziran 2017 tarihleri arasında çarşamba akşamı hariç haftanın 6 günü saat 20.00'de TV 8 ekranlarında yayınlanmaktadır³. Gündüz kuşağında *Survivor Panorama* ve gece kuşağında ise *Survivor Ekstra* isimli programlar ile zaten oldukça uzun saatler süren yarışma programının destekleyici programı olarak yayınlanmaktadır. *Survivor 2017*'de yaşananların kritiklerinin yapıldığı ve eski sezon isimlerinin konuk olduğu *Survivor Panorama* adlı programı Nur Tuğba Algül ve daha önceki senelerde yarışmaya katılan eski yarışmacı Hakan Hatipoğlu sunmaktadır. Aynı zamanda programın hafta sonu yayını da mevcuttur ve format aynı devam ederken programın sunucuları değişiklik göstermektedir. Programa katılan eski yarışmacılar *Survivor* deneyimlerinden bahsederken, *Survivor 2017*'den elenen her isim de özellikle elendiği hafta programa katılarak yaşadığı deneyimleri anlatmaktadır. Programda stüdyo seyircileri ise yarışmacıların destekçilerinden oluşmaktadır. Zaman zaman programa yorumlarıyla katılan fanlar, ada hayatında gerçekleşen olayları yorumlamakta, kendi destekledikleri isme sevgilerini dile getirmektedirler. Programda bunların yanı sıra yan ekran uygulaması ile izleyicilere her günün gündemine ilişkin sorular sorulmakta ve izleyenlerin olaylara nasıl baktığına dair çıkarım sorulan sorulara verilen yanıtların yüzdeleriyle birlikte program akışında açıklanmaktadır. Programın sunucuları ada hayatında yaşanan tüm olayları ve yarışmaları yorumlarken, gelecek bölümlerin fragmanları gösterilmekte ve yayınlanacak bölüme ilişkin ön görüler paylaşılmaktadır. Tüm bunların yanı sıra Tv 8,5 kanalında da zaman zaman ortak yayınlar yapılmakta; özellikle Tv 8'de başka bir program içeriği olduğunda -film, futbol müsabakaları vs.- Tv 8,5'dan yayına devam etme gibi bir yol izlenmektedir. *Survivor 2017* yarışmasının prime time saatlerde yayınlanan görüntüleri seçilerek ek programlarda defalarca yayınlanmaktadır. Böylelikle ana yarışma programını izlemeyen bir seyirci ek programları izleyerek yarışmada neler olup bittiğine dair fikir sahibi olmaktadır. Yine de uzun saatlere yayılan bu yayın akışını kaçıran ya da programı yeniden izlemek isteyen seyirciler için ise <https://survivor.acunn.com/survivor-2017> adresinden de yarışmaya dair videolar, ada hayatına ilişkin televizyonda yayınlanmayan içerikler, programı izleyecek zamanı olmayan seyirciler için özet videolar paylaşmakta ve site sürekli güncellenmektedir. Böylelikle, seyircinin hiçbir zaman programdan kopmaması, ilgisinin hep canlı tutulması amaçlanmaktadır.

4.2. Araştırma Yöntemi

Egemen erkeklik değerlerinin toplumsal inşa sürecini ve dinamiklerini medya metinlerinde inceleyen bu çalışmada örneklem olarak 2005 yılından beri televizyon ekranlarında olan, popülaritesi ve izleyici kitlesi oldukça fazla yarışma programı *Survivor 2017* alınmıştır. Yarışmaya katılan kadın ve erkek yarışmacılar arasında yarışma programlarının formatı gereği gerçekleşen yarışmayı kazanma mücadelesi, çoğunlukla iki karşıt cins arasında geçen söylemsel bir mücadele alanını oluşturmaktadır. Cinsiyetler arası iktidar mücadelesine dönüşen program bu nedenle toplumsal cinsiyet düzeninin televizyon program içeriklerinde nasıl yeniden üretildiğini görmek ve incelemek adına önemlidir. Söylemsel mücadele alanı incelenirken Teun V. Dijk'ın eleştirel söylem çözümlemesi ve temel kavramlarından yararlanılmıştır. Yarışmacıların söylemleri, sözcük seçimleri, kurdukları cümleler, imalar, vurgulamalar, öne çıkan ifadeler, saklı ya da örtük kalan ifadeler ve anlamsal inşalar, toplumsal cinsiyet ve özellikle hegemonik erkeklik değerlerinin yapısal kodlarını çözümlemek adına kategoriler oluşturularak incelenmiştir. Bu kategoriler, egemen erkeklik değerlerinin ortak söylem yapılarıdır. Bunlar:

- a) Erkeklik rolleri (Adam olma)/ Güç / iktidar / otorite;
- b) Kadınlık (öteki kimlik) durumu;
- c) Cesaret / kahramanlık miti;

³ <https://survivor.acunn.com/> (Erişim Tarihi: 10.08.2017)

- d) Koruma / koruyuculuk ;
- e) Delikanlılık söylemi;
- f) Delikanlı olma(ma) durumu;
- g) İş bölümü / Rekabet

a) Erkeklik Roller (Adam Olma) /Güç / İktidar / Otorite

Ataerkil sistemin dayattığı kodlara göre erkekler doğal yapıları gereği daha akılcı ve güçlüdürler. Bu anlayışa paralel olarak erkeklerin yönetmek ve egemen olmak için yaratıldığı varsayılarak toplumsal sistemlerin ve rollerin belirlenmesinde bu anlayıştan hareket edilmektedir (Berktaş, 1998: 36). Bu bağlamda incelenen programda her iki takımda –ünlüler ve gönüllüler- incelendiğinde liderlerin erkek olduğu göze çarpmaktadır. Lider olma özelliğini günlük yaşam pratiklerinde ellerinde tutan erkeklerin medya metinlerinde –özellikle bu çalışma özelinde- de farklı bir profil çizmemektedir. Takımlarda eşit sayıda kadın yarışmacı olmasına karşın liderler hep erkeklerden çıkmaktadır. Bu durumun sadece Survivor 2017 ile sınırlı olmadığı önceki senelerde yapılan yarışmalarda da bu durumun geçerli olduğu görülmektedir. Ayrıca 2005 yılından bu yana yayınlanan yarışmalarda şampiyonlar hep erkek yarışmacılar arasından çıkarken Survivor şampiyonu olan sadece bir kadın yarışmacı⁴ olması toplumsal cinsiyet düzeninde erkeklerin ayrıcalıklı konumda olmasının nedenlerinden biri olan fiziki kas gücü sahipliği, yarışma programının formatı gereği de bir yerde ispatlanmaktadır.

Kadın ve erkek davranışlarının toplumda var olabilmesi farklı beklenti ve standartların sağlanmasına bağlıdır. Bu standartlar ise pekiştirme ve model alma süreçlerinden geçerek öğrenilmektedir (Meral Seden, 2011: 298). Medya metinlerinin de bu noktada belirleyici bir role sahip olduğu söylenebilir. Çalışma kapsamında incelenen medya metninde de kadın ve erkeklerden davranış beklentileri noktasında benzerlikler söz konusudur. “*Serhat bana karı gibi gülme dedi*”⁵ ifadesinde gülme eyleminin kadının bir özelliği olduğu ve bir erkeğin kadın gibi gülmemesi gerektiği ifade edilirken kadına ve erkeğe biçilen roller yeniden üretilmektedir. Sancar’a göre, erkekler tarafından sık sergilenen kadınlara karşı aşağılama pratiği iktidar ritüellerinin kurulmasında önemli bir adım olarak görülmektedir. Erkeklerin davranışlarında kadınsı olanı dışlama, aşağılamanın ürettiği anlam dünyası etkilidir (2008: 18). Yine benzer bir örnek “*Adam gibi konuş Anıl!*”⁶, “*Adam olacaklar hepsi adam olacak!*” cümlelerinde de kendini göstermektedir. Atay, erkekliği bir biyolojik cinsiyet olarak erkeğin toplumsal yaşantısı içerisinde nasıl duyup, düşünüp, davranacağını belirleyen, bir erkekten sadece erkek olduğu için beklenen rolleri ve tutumları içeren bir pratikler toplamı olarak tanımlar (2004: 14).

Bu sebeple “adam olma” durumu erkek kimliği için önem arz eder. Çünkü erkek egemen düzene göre bir erkek önce “adamlık”, üzerinden erkekliği toplum tarafından sınanır, onaydan geçer. Erkeklik, “adam olma” ile sürekli olarak ispatlanması gereken bir kimlik biçimidir. Erkek yarışmacıların dilinden düşmeyen bu söylem, aslında çocukluktan beri erkeklik inşasının temelinde yatan bir söylemdir. Nasıl erkek olunması, erkeğe yakışır bir şekilde davranılması üzerine kurulu söylemlere sıkça programda rastlanmaktadır. Program akışı içerisinde, gerek yarışma esnasında gerekse programın değerlendirmesini sunan ek program niteliğindeki *Survivor Panorama* programında sürekli olarak adamlığın tanımı yapılırken, gerçek bir adamın nasıl olması gerektiği tarif edilmektedir. ‘Kimin adam olup olmadığı’ her gün adada yaşanan olaylara göre değişmekte, stüdyodaki konuklar ve izleyiciler bu doğrultuda yorumlar yapmaktadır. Aynı zamanda yarışmacılar da kendi aralarında yaşadıkları polemikleri anlatırken şu ifadeleri kullanmaktadır: “*Dost deyip birbirine adam mısın diyenler var. Yemişim sizin gibi delikanlıyı, yemişim sizin gibi adamı, yemişim ben böyle duruşu*”⁷. “*Sen onursuz bir adamsın, sen karakterli bir adam olsan söylediklerinin arkasından durursun. Buraya geldin erkek oldun başımıza. Sen kimsin ki senin hakkında konuşayım*”⁸. Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere programda sürekli olarak bir adamın nasıl davranması gerektiğine dair ataerkil düşünce kalıpları ileri sürülmekte ve yeniden üretilmektedir. Meral Seden’in de vurguladığı gibi, erkek cinsiyetine sahip olmanın beraberinde getirdiği yan anlamlar tüm kültürlerde

⁴ <http://www.ntv.com.tr/galeri/yasam/survivor-sampiyonlari,AoggcXwx80-GEY98phBLNg/uXzWZw5Erk23Sg2EL3w4gA> (Erişim Tarihi: 01.06.2017)

⁵ Ünlüler takımı yarışmacısı Adem Kılıççı tarafından Survivor programının 22.04.2017 tarihli yayınında kullandığı cümle.

⁶ Gönüllüler takımı yarışmacısı Berna Keklikler’in takım arkadaşına kurduğu cümle. (28.04.2017)

⁷ Ünlüler takımından Furkan Kızılay’ın karşı takımın oyun kazanmasının ardından sevinçlerini abartı bulduğunu dile getirerek kullandığı cümle. (30.05.2017)

⁸ Ünlüler takımından Furkan Kızılay’ın kendi takım arkadaşlarına yönelttiği eleştiriler (21.03.2017)

⁹ 07.03.2017 tarihli yayında Gönüllüler yarışmacısı Adem Kılıççı’nın takım arkadaşı Fatih Hürkan’a karşı kullandığı cümleler.

erkeklik kavramına karşılık gelmektedir. Fiziksel kuvvet, cesaret, bilgelik, onur ve doğru davranış verili olarak erkek olmanın doğal getirileri olarak görülmektedir (2011: 300). Erkeklığın inşası stratejileri sırasında erkeklik bir söylem nesnesi haline alır. Bu söylemsel stratejilerde ikili kutuplaşmalar stratejik bir rol oynar; erkekçe olan ya da olmayan, güçlü -zayıf gibi dikotomiler devamlı olarak üretilir; bu söylemleri anlayabilmek için erkeklığın üretilmişlik yanına dikkat çekmek gerekir (Sancar, 2008: 18). İncelenen program metninde de devamlı olarak bu stratejilerin kendisine yer bulduğu yarışmacıların söylemlerinden, davranış ve tavırlarından açıkça görülmektedir. Dahası bu ikilikler stüdyo ortamında da tartışılarak, yeniden gündeme getirilmekte kadınlığa ve erkeklığe ilişkin saptamalarda bulunmaktadır. Bu nokta da programda egemen erkeklığın inşası ve işleyen mekanizmalarının tartışmalarla yinelenmesi söz konusudur.

"Bir kadın herhangi bir erkekle anlaşabilir, ama her erkek her kadınla anlaşamaz."¹⁰ cümlesi ise, erkek ve kadın arasındaki iktidar mücadelesinin ilişkisel boyutuna dair bir yorumdur. Sancar, erkek olmanın doğal olarak beraberinde potansiyel olarak getirdiği varsayılan şu özellikleri sorgular: güçlü olmak, başarmak, sorunları çözmek, duygularından ziyade mantığıyla hareket etmek, rekabete ve hiyerarşiye dayalı ilişkiler kurmak, başkalarını yönetmeyi bilmek (2008:28). Bu bağlamda cümleden çıkarılan anlam daha anlaşılır olmaktadır; bir kadın bu özellikleri kabul ederek uyum sağladığında her erkekle anlaşabilir; her erkek ise her kadınla anlaşamaz çünkü tüm kadınlar bu özellikleri verili olarak kabul edecek ve biat edecek özellikte değildir. Bu sebeple erkekler yönetebileceği kadınlarla anlaşabilir.

"Adam kavgada belli olur. Ben birinin notunu vereceksem kavgada veririm. Adamın nasıl durduğu savaşta belli olur"¹¹. ifadeleri ile erkeğin taşıması gereken özelliklerden biri gibi sunulan fiziksel güç ön plana çıkarılmaktadır. Sancar, kaslı erkek bedeninin popüler medyanın temel fetişlerinden biri olduğuna işaret etmektedir. Kaslı erkeğin bir kahramanlık havası içerisinde yüceltiği ve medya tarafından popülerleştirildiği böylelikle, erkeklerin kendi bedenlerine bakışlarının da değiştiğini vurgulamaktadır. Kaslı bir vücuda sahip olan erkek bedeninden memnuniyet duyma eğilimi göstermektedir (2008: 246). Çalışma çerçevesinde bu durum değerlendirildiğinde, yarışmasının formatı gereği fiziksel gücün ve dayanıklılığın ön planda tutulduğunu söylemek mümkündür. Yarışmaya katılan erkeklerin büyük oranı kaslı ve fiziksel olarak oldukça güçlü erkeklerdir. Bunun ötesinde yarışan kadınların erkeklere oranla daha az oranda da olsa kaslı olduğu görülmektedir. Kasların mevcudiyeti ve güç gösterileri erkekler arasında daha yaygın olarak tekrarlanmaktadır. Örneğin; erkek yarışmacılardan birinin oyun kazandıktan sonra sevinç gösterisi olarak King Kong ismini verdiği hareketi¹² yapması –oldukça yüksek sesle bağırarak yumrukları ile göğsüne vurma- ya da bir diğer erkek yarışmacının her oyun kazandığında takım arkadaşı ile göğüs göğüse çarpışması hareketi. Kadın yarışmacıların ise genellikle sevinç gösterilerinde çığlık attıkları ya da estetik hareketler ile sevindikleri görülmektedir. Dövüş sporlarına ve vücut geliştirmeye olan ilgi, erkeklik ve güç bağlamında değerlendirildiğinde erkeklığın fiziksel güç ile anlam bulduğu; kaslı erkeklerin kendileri ile gurur duyması ise, güç ve zekâyı bir arada taşıyan sarsılmaz erkek imajını desteklemektedir¹³.

"Anıl adam gibi oturup potada beklemeliydi. Adamca ve erkekçe bir potaya giriş değil Burçak'ı potaya böyle sokması. Anıl senin davranışın erkekçe değil. Sen 3 kişilik potaya bir kızı sokuyorsun, kız gider diye düşünüp ondan medet umuyorsun, bir kızın potada olmasından medet umuyorsun ya sen yüreklilik yapamadın oğlum"¹⁴. Başarı, güç mertlik, dürüstlük, egemen erkeklik kodlarının arasında yer almaktadır. Bu yüzden kalıplaşmış erkeklik öğretileri üzerinden bir yarışmacı diğer yarışmacı arkadaşını rahatlıkla eleştirebilmektedir.

Yarışmanın geneli güç /iktidar bağlamında ele alındığında ise güç kavramının erkek yarışmacılar tarafından daha çok söylemsel olarak vurgulandığını söylemek mümkündür. Programın genelinde üretilen güç söylemiyle ilgili örnekler şu şekilde verilebilir:

"Survivor'a savaşmaya gidiyorum. Güç demek Mengüç demek. Güç bende artık!"¹⁵ Ünlüler takımında yer alan yarışmacı Tarık Mengüç'ün Survivor 2017 tanıtım filminde yer alan sözleri.

¹⁰ 14.04.2017 (Survivor Panorama) programında sunucu Hakan Hatipoğlu'nun sarf ettiği cümleler.

¹¹ 30.03.2017 tarihli yayında Gönüllüler takımından Erdi Ünver'in ifadeleri.

¹² <https://survivor.acunn.com/acunncom-ozel-dokunulmazlik-oyununun-ilk-raundu-1096148-video> (Erişim Tarihi: 03.03.2017)

¹³ Geçmişten günümüze Survivor yarışmasında başarılı olan isimlere bakıldığında dövüş sporu ile ilgilenen, fiziksel olarak güçlü ve kaslı erkek tiyolojilerinin sıklıkla şampiyon olduğu görülmektedir. Adı geçen yarışma programında izleyicilerin mesajları dikkate alınarak şampiyon belirlenmekte olduğundan bu sonuçlardan da izleyicilerin fiziksel güç, kas ve dövüş sporlarına nasıl bir tutumla yaklaştıkları görülmektedir.

¹⁴ Gönüllüler takımı yarışmacısı Tuğçe Melis Demir'in takım arkadaşına yönelttiği cümleler (01.05.2017)

¹⁵ <https://www.acunn.com/haber/survivor-2017-unluler-takimi-cok-iddiali-1090050-haber> (Erişim Tarihi: 10.08.2017)

"En güçlü ben olmayabilirim; ama en iyisini ben yaparım..." Gönüllüler takımı yarışmacısı Berna Öztürk 'ün yarışma öncesi mottosu.

"Tuğçe'de bir güç zehirlenmesi görüyorum... Bence zamanla güç Tuğçe'yi bozdu"¹⁶. Survivor Panorama sunucusu Hakan Hatipoğlu'nun Gönüllüler takımı yarışmacısı Tuğçe için yorumu.

b) Kadınlık Durumu

Toplumsal olarak bir ön kabul olan şu özellikler kadınları anlatmak için kullanılan sıfatlardır: sıcak, şefkatli, nazik, sezgileri güçlü, duygusal, bakıp büyüten, esnek ve yumuşak (Demez, 2005: 38). Kadının duygusal bir varlık olarak görülmesi ve bu yönde yargının sürekli olarak gerek günlük yaşamda gerekse medya metinlerinde üretilmesi dikkat çekici bir noktadır: "Sema bir kadın, bir anne. Onun iletişim ödülünü kaybettiğinde bu kadar ağlaması, tepki vermesi çok normal"¹⁷; "Sema'nın ben kadın değil miyim? Ben de kadını. Söylemlerini ilk kez duydum. Bu söylemler ne kadar doğru?"¹⁸. Bu cümleler ile bir kadın yarışmacının kadınlığa dair söylemleri yarışmanın kadın sunucusu tarafından sorgulanmaktadır.

"Bir kadını en iyi bir kadın anlar. Bu anlamda Berna adada çok yalnız. En uzağındaki kadın bile, en yakınındaki erkekte iyi gelecek Berna'ya. Burada kadın erkek eşitliğinden bahsediyorsak Berna'nın yaptığı hataları da söylememiz gerek. Kadındır, yalnızdır hata yapar diyemeyiz "Bir programda iki kadın birden olur mu? Mesela sen bu stüdyoda bir kadın daha olsun ister miydin? Ben sana diyeyim istemezdim."¹⁹ Bu sorularla kadınlar arasında bir rekabet olduğu üzerinden hareket edilmektedir. Bir cinsiyet kalıp yargısı olarak kadınların birbirlerini kıskandıkları ön yargısından hareketle insani bir duygu olan kıskanma eylemi kadın doğasının parçası gibi sunulmaktadır²⁰. Bu soruya verilen cevap ise önyargılar içermektedir: "İstemezdim yani. Kadınlar birbirleriyle pek anlaşamaz."²¹ Bu cümleleri stüdyodaki gülüşmeler izlerken, seyirciler de iki kadının bir arada bir iş yapamayacağı fikrini onaylamaktadır. "Dört kadının bayrak yarışı yaptığını düşünmüyorum. Dördü de atletizm dalında sporcu ama kadın oldukları için rekabet çok fazla. Dört kadın, eyvah diyorum"²² gibi cümleler de kadınlar arası ilişki düzeyine ilişkin söylemsel kalıplara örneklerdir.

"Bir Âdem alana bir Sabriye bedava..."²³ cümlesinde ise bir kadın yarışmacının kendi takım arkadaşı olan bir başka kadından eşantiyon bir ürün gibi bahsettiği görülmektedir. Burada eleştiren kadın diğer kadın yarışmacıyı bir erkeğin arkasına saklanmakla, onun gölgesinde kalmakla suçlarken gerçek bir Survivor olmadığı imasında bulunmaktadır.

"Bir kıza hırsız denmesi hoş değil. Zehirli sarmaşık hiç denmez. Karşısındaki bir kadın ve böyle konuşmamalı Âdem."²⁴ Yarışmacılar arasında belli periyotlarda yükselen gerilim ve meydana gelen tartışmalarda hakaret ve küfür içerikli söylemlerle karşılaşılırken kadın erkek ayrımı olmadığı görülmekte; tartışma anında her cinsiyetten insan birbirine hakaret etmekten geri durmamaktadır. Buna karşın program akışı içerisinde "Bak kadınsın, ondan bir şey demiyorum" tarzında cümleler erkekler tarafından sıklıkla kurulmakta, kadınlığın kırılğan, narin yapısı ima edilerek, erkek kadını kendinden sonra gelen ikincil bir konuma söylemsel olarak yerleştirmektedir.

"Onlar kadınsa ben de kadını, parkurlarda diğerleri gibi prenses olamam. Onların canı yanıyorsa benim de canım yanıyor. Burası Survivor ben onlar gibi bir yerim çizilmeden buradan gitmeyeceğim. Hepsi çıtkırıldım, ben de kadını ama onlar gibi değilim"²⁵. Bu ifadelerde erkek egemen söylemlerin sadece erkekler tarafından değil, kadınlar tarafından da üretildiğini görmekteyiz. Yarışmacı kendisini diğer kadın yarışmacılardan ayırmakta, söylemlerinde genellikle kadınlar için atfedilen –fiziksel olarak güçsüz-dayanıksız olma- kalıp yargılarını kabul etmemektedir. Dahası canı yandığını ifade eden arkadaşlarına "prensese" yakıştırması yaparak, onları eril bir bakış açısıyla eleştirmekte ve

¹⁶ <https://survivor.acunn.com/hakan-hatipoğlu-ndan-tugce-ve-ogeday-icin-carpici-yorum-guc-zehirlenmesi-1100121-video> (Erişim Tarihi: 10.08.2017)

¹⁷ Ünlüler takımında yer alıp elenen Tarık Mengüç'ün Survivor Panorama programında 19.04.2017 tarihli yayınında sarf ettiği cümleler.

¹⁸ Nur Tuğba Algül tarafından 19.04.2017 tarihli yayında sarf edilen cümleler.

¹⁹ Survivor Panorama programının sunucularından biri olan Hakan Hatipoğlu'nun 13.04.2017 tarihli Survivor Panorama programında kullandığı cümleler.

²⁰ Ayrıntılı bilgi için Serpil Sancar'ın **Erkeklik: İmkansız İktidar** eserinde yer alan "Cinsiyet Farkları: Ayrımcılık, Dışlama ve Aşağılayıcı Karşıtlıklara Dönüşüyor" bölümüne başvurulabilir.

²¹ Survivor Panorama programının diğer sunucusu olan Nur Tuğba Algül tarafından 13.04.2017 tarihli yayında sarf edilen cümleler.

²² Survivor Panorama programının sunucularından biri olan Hakan Hatipoğlu'nun 28.04.2017 tarihli Survivor Panorama programında kullandığı cümleler.

²³ Ünlüler takımında yer alan ve elenen yarışmacı Pınar Saka tarafından 19.04.2017 tarihli yayında sarf edilen cümleler.

²⁴ 04.2017 tarihli Survivor Panorama 19 programına katılan konuşun ifadeleri.

²⁵ Ünlüler takımı yarışmacılarından Sema Apak'ın söylemi.

ötekileştirmektedir. Toplumsal cinsiyet düzenine karşı bu yarışmacı bu söylemleriyle bir direnme örneği göstermektedir. Yarışmacı, kadın kimliğinin taşıdığı kadınsı ve dişil özelliklere bir karşı duruş sergilemektedir.

"Ben Sabriye'ye bağırıp çağırmam, benim de kız çocuklarım var ve kız çocuklarına saygım var"²⁶. "Kız çocuğuna bağırılmaz diyorsun ama sen bana bağırıyorsun."²⁷ Bu cümleye cevaben " Kızı erkeği yok sen burada yanlışsın" sözleri ile diyalog sürmektedir. Bir diğer örnek de ise: "Yürü, kaybol, yalancı seni kadın halinle..."²⁸ cümlesi yine bir erkek yarışmacı ile kadın yarışmacı arasında geçmektedir. Program boyunca özellikle kavga ve tartışma anlarında kadınlık ve erkeklik inşalarına ilişkin egemen kalıpyargıların kadın ve erkek yarışmacılar tarafından söze döküldüğü dikkat çekmiştir. Birbirlerine yaptıkları eleştiriler öncelikle kadınlık ve erkeklik halleri ya da davranış kalıpları üzerinden gerçekleşmektedir.

Kendini "öteki" üzerinden tanımlayan erkek kimliğinin en başat ötekisi kadınlardır. Erkeklerin dişil özellik taşıyabildiği gibi, kadınlar da eril özellikler taşıyabilir. Kadınlık ve kadınsılık ya da dişil özellikler taşımayan olarak tanımlanan erkeklik, kendisini ötekisi üzerinden var etmektedir. "Erkeklığın testosteron hormonu seviyesine, kromozom dizilimine, üreme organlarına endekli bedensel-biyolojik bir kıstas olmadığını, toplumsal ve kültürel çerçeveler içinde muhtelif mücadelelerle şekillenen, bireyin yön verdiği ancak toplumsal etkileşimle anlam kazanan ve sürekli yeniden yorumlanan, tartışılan bir 'ürün', bir dışavurum ya da icra(performans) olduğu fikri yaygınken; kadınlar da erkeklik yapabilmekte, kendi bedenleri ve toplumsal konumlarında bir erkeklik türü sergileyebilmektedir" (Özbay, 2013: 188) . Program incelemesinde de bu sebeple kadınlık durumu inceleme kategorisine dahil edilmiş ve bu söylemleri destekleyen örneklere rastlanmıştır. Bu kategoriye iki kadın yarışmacı ve söylemleri örnek verilebilir. Sema Apak, yarışmalarda ve ada hayatında davranış ve söylemleriyle eril bir rol üstlenirken, Sabriye Şengül ise yarışma parkurlarında oyun kaybetmesinin ardından rakip takıma karşı kullandığı cümlelerde taşıdığı eril özelliklerini ön plana çıkarmaktadır.

c) Cesaret / Kahramanlık Miti

"Tek başına başarmış", "kendini yoktan var etmiş", "sıfırdan zirveye ulaşmış" başarılı erkek miti Batı tarihinin en vazgeçilmez ve uzun soluklu hikâyelerinden biridir. Her zaman popüler olan ve bir hayli ilgi gören bu hikâyelerin ortak noktası ise kahramanlarının erkek olmasıdır. Erkeğe dair bu hikâyelerde diğer erkeklere cazip gelen ana unsur ise, başarıya ulaşmanın erkeklığe ulaşmakla eş değer oluşudur (Sancar, 2008: 56). Bu inceleme açısından ele alındığında kahramanlık ve cesaret mitinin yarışmacıların tümünde az veya çok görüldüğü yorumunu yapmak yanlış olmayacaktır. Survivor 2017 reality programına katılan yarışmacıların hemen hemen hepsi kendi yaşam hikâyelerini, nasıl yoktan var olduklarını abartarak anlatmakta; adeta *kendi hayatlarının kahramanı* rolünü üstlenmektedirler. Bu durum ünlüler takımında yer alan ve diğer yarışmacılara nazaran daha popüler olan yarışmacılar için tam olarak geçerli olmasa da, gönüllüler takımında yarışan yarışmacılar için birebir örtüşen bir ifadedir. Ünlüler takımında yarışan bir yarışmacı programdan önce kendi halinde sade bir kişi iken, programdan sonra fanları olan, neredeyse tüm ülke tarafından tanınan, sevilen, desteklenen bir isim haline gelmektedir. Böylece, kişiler adeta kendi hayatlarını kendi elleriyle kurtaran bir süper kahramana dönüşmektedirler –elbette ki bu durum yarışmanın biteceği tarihe kadar geçerli olacak, bu sabun köpüğü niteliğinde bir popülerlik olacaktır-.

Daha önce adamlık durumuna örnek verdiğimiz "Adam kavgada belli olur. Ben birinin notunu vereceksem kavgada veririm. Adamın nasıl durduğu savaşta belli olur"²⁹. cümleleri bir erkekte / adamda olması gereken en önemli özellik olarak cesaret ve güç ikilisi yine bir erkek yarışmacı tarafından iddialı bir biçimde sunulmaktadır.

"Karşında bir kız var ona böyle bağırılmazsın. O kıza bağırırsan karşında beni bulursun"³⁰. Yarışma süresince ada hayatının günlük rutininde bu ve benzeri cümleleri zaman zaman dile getiren yarışmacıların erkek olması, kadını korunup kollanması gereken bir varlık olarak görmeleri aynı zamanda erkek olmanın doğal bir sonucu olarak gördükleri kahramanlık rolüne bürünmelerine olanak sağlamaktadır.

²⁶ Ünlüler takımından Serhat Akın'ın ifadeleri.

²⁷ Gönüllüler takımından Elif Şadoğlu'nun takım arkadaşı Volkan Çetinkaya'ya yönelttiği cümle.

²⁸ Erdi Ünver'in Berna Keklikler adlı takım arkadaşına adada yaşanan tartışma esnasında sarf ettiği cümleler. (13.04.2017 tarihli Survivor Panorama programından elde edilmiştir.)

²⁹ Erdi Ünver'in 30.03.2017 tarihli programdaki söylemleri.

³⁰ Survivor 2017 yarışma alanında iki erkek yarışmacı arasında geçen diyalog.

d) Koruma / Koruyuculuk

Koruma ve koruyuculuk niteliklerinin erkeklerin liderlik vasfıyla özdeşleştirildiğini söyleyebiliriz. Liderlik vasfını taşıyan yarışmacılar ele alındığında Survivor 2017 yarışma programında, her iki takımında da lider konumunda bulunan kişilerin erkek olduğu açıkça görülmektedir. Ünlüler takımında İlhan Mansız ve Adem Kılıççı arasında liderlik savaşı yarışmanın başlangıcından beri sürerken, iki kişi etrafında toplanan diğer yarışmacılar arasından Pınar Saka herhangi bir gruba girmeyi kabul etmeyerek yarışma boyunca tek başına olduğunu vurgulamış, bunun sonucunda da performans olarak çok iyi bir yarışmacı olmasına rağmen Survivor macerasına kendi ifadeleriyle zamansız şekilde veda etmiştir. Yarışma özelindeki bu olaydan çıkarılabilecek anlam, herhangi bir gruba dahil olmamanın –diğer bir ifadeyle bir erkek hegemonyasına girmeden yaşamının- kadın yarışmacı için bedeli yarışmadan elenme olmuştur. Buna karşın liderlerden biri olan Adem Kılıççı'nın himayesinde olmakla sıklıkla eleştirilen Sabriye Şengül ise düşük performans grafiğine karşın adada kalmaya devam etmiş –çünkü o, bir kadın olarak korunmaya muhtaç olduğunu peşinen kabul etmiş, bir erkek liderin himayesine girmeyi reddetmemiştir-. Bu noktada erkeğin iktidarı, erkeklik ile kadınlık arasındaki ilişkiyi oluşturan ve anlamlandıran bir öge olarak karşımıza çıkmaktadır.

“*Seni korumam altın aldım. Bundan sonra sen benim korumam altındasın. Artık sana bu adada kimse karışamaz*”³¹. “*O adaya giderken Berna bana emanet edildi; ben de elendiğim için onu Volkan’a emanet ettim*”³² ifadelerinde kadınların bir eşya gibi erkekler tarafından korunduğu, yine erkek yarışmacılar tarafından diğer erkeklere emanet edildiği görülmektedir. “*Bu dakikadan sonra sen bana verdiğin sözleri tuttuğun sürece seni korumam altına alıyorum. Ben burada olduğum sürece kimse sana böyle davranamaz.*” “*Berna benim emanetimdir, ben giderken onu Volkan’a emanet ediyorum.*” “*Berna ne olursa olsun bir bayandır. Sen de Ankara çocuğusun ona göre davranabilirsin dedim Volkan’a. Tek başına bırakamazdım adada, bir kız çocuğu sonuçta, davranışlarını onaylamasam da onunla arkadaş kaldım yalnız kalmasın diye*”³³. Bu noktada “*Sizin emanet ettiğiniz kız performans bakımından ikinizi de donunda sallar*”³⁴ yorumu oldukça ilginçtir. Bu yorumda, performans açısından emanet edilen kadının emanet eden erkek yarışmacıdan çok daha iyi olduğu vurgulanırken aslında bu emanet etme ritüelinin de gereksiz olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca, bir kadının bir eşya gibi erkeğe emanet edilmesi durumunu şu ifadelerle bir kadın yarışmacı eleştirmektedir: “*Nerde o erkekler? Nerde o emanetler? Kimse işine gelince kız erkek tanımıyor burada*”³⁵.

e) Delikanlılık Söylemi

Delikanlılık ile “adam olma” durumu neredeyse eşanlamdadır. Delikanlılık, mertlik, dürüstlük gibi söylemler hegemonik erkekliği var eden, ispatlayan ve muhafaza eden erdemlerdir. Programda yarışmacıların söylemlerine baktığımız zaman, sıklıkla delikanlı olmanın erdeminin vurgulandığı, delikanlı olan bir adamın nasıl davranması gerektiğinin tarifinin verildiği, var olan delikanlılığa ilişkin kültürel tanımlamaların yeniden üretilerek- temsil edildiği görülmektedir: “*İlhan adamlığı Adem’den öğrenecek. Adem duruşuyla delikanlılığı o adadaki herkese öğretebilecek birisidir. Adamlık nasıl olur Adem duruşuyla gösterecek*”³⁶.

“*Napıcaksın Justin’i. Al sana işte Adem var orda. Anadolu’nun delikanlısı karşında. Justin kimmiş?*”³⁷. “*Justin Bieber adam mıdır? Bence adam olamaz. Yürü be Bayrampaşalı*”³⁸. Bu cümleleri sarf eden yarışmacı program boyunca sürekli delikanlı bir adamın neler yapması gerektiği üzerinde konuşurken, ada hayatında kimin delikanlı olup olmadığına dair yorumlar yapmasının yanı sıra yarışmadan elendikten sonra da stüdyoya yorumcu olarak katıldığı zamanlarda bu tarz söylemlerini devam ettirmiştir. Kendi kültürel kodlarına göre dünyaca ünlü bir ismi *adam olmamakla / delikanlı olmamakla* eleştirmiş, arkadaşı da kendisine katıldığını beyan eden cümleler ile destek vermiştir. Kendi açısından delikanlı gördüğü ünlü bir futbolcuyla da şu sözlerle örnek göstermiştir: “*Bayrampaşa’nın dünyaya kazandırdığı bir*

³¹ Program içerisinde fragmanlarda dönen görüntüde Survivor 2017 yarışmacılarından Gönüllüler takımında yer alan Erdi Ünver’in takım arkadaşı Berna Keklikler’e yönelttiği cümleler. 12.04.2017 tarihli Survivor Panorama programından alınmıştır.

³² Erdi Ünver’in söylemi.

³³ Erdi Ünver’in Berna Keklikler’e kurduğu cümleler. (13.04.2017 tarihli Survivor Panorama programından elde edilmiştir.)

³⁴ Survivor Panorama programının sunucularından biri olan Hakan Hatipoğlu’nun Erdi Ünver’in sözlerine karşılık verdiği cevap niteliğinde cümle.

³⁵ 13.04.2017 tarihli Survivor Panorama programında Survivor 2017 yarışmacılarından Fulya Şahin tarafından kullanılan cümleler.

³⁶ Survivor Panorama programında izleyici ve yorumcu olan Nazır Bey tarafından 12.04.2017 tarihinde sarf edilen cümleler.

³⁷ 18.04.2017 Survivor Panorama programında Erdi Ünver tarafından sarf edilen cümleler.

³⁸ Eski Survivor yarışmacısı ve yeni yorumcu olan Zafer Mete’nin Erdi Ünver’in söylediklerine katıldığı cümle.

S. Karaduman ve G. Adalı Aydın, *Hegemonik Erkeklığın Medyadaki İnşası ve Temsili: Survivor 2017 Program İncelemesi* değer olan Arda Turan'a bakın yüz metreden anlarsınız Bayrampaşalı olduğunu, yürüyüşünden belli"³⁹. Bu ifadeden de anlaşılacağı üzere yarışmacı için Bayrampaşalı olmak delikanlı olmak için yeterli kriterdir.

"Bir gruplaşma varsa ben gider yüzüne delikanlı gibi söylerim. Gelsin yüzüme söylesin delikanlı gibi"⁴⁰. Yarışma süresince belirli periyotlarla tekrarlayan bu ve benzeri cümleler ile de delikanlı insanın dedikodu yapmaması gerektiği, her şeyi yüz yüze halletmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

S. A. : "Adada metreken var ya o kadar delikanlısın sen."

A. K. : "Sen ne anlarsın delikanlılıktan".

S. A. : "Sen anlarsın. Anadolu erkeğisin ya sen."

A. K. : "Sen Alman erkeğisin".

S. A. : "Biz Alman erkeği değiliz kardeşim bizi Allah biliyor. Anadolu erkeğiyiz de senden ama daha çok."

A. K. : "Alman usulü yaşamışsın o yüzden anlamamışsın delikanlılıktan".

S. A. : "Sen var ya boş adamsın boş"

İ. M. : "Adem Almanya'da yetişen ne erkeği oluyor? Yanlış konulara giriyorsun?"

S. A. : "Senin gibi değiliz anladın mı? Yerine göre metrekaresine göre delikanlı".

A. K. : "Yanlış konulara girmiyorum ben."

İ. M. : "Ben de Almanya'da doğdum, büyüdüm. Ne olmuş? Bana da diyorsun".

A. K. : "Farklı yerlere çekme olayı. Bu bir kültürdür orda yaşayan insan oranın kültürü ile büyür."⁴¹

S. A. : "Alman erkeği lafını ona yedireceğim. Hodri meydan."⁴²

Sancar, "ırk üstünlüğü söylemi" ile "doğru erkek olma" söylemleri arasında bir paralellik bulunduğunu öne sürmektedir (2008: 106). Yukarıdaki diyalog ve programda "Alman erkeği-Anadolu erkeği" karşıtlığı yaratılarak, bu söylemler üzerinden günlerce hatta haftalarca yorumlar yapılması bu savı destekler niteliktedir. Yarışmada aynı takımında yer alan, farklı branşlardan başarılı üç erkek sporcu rekabetlerine eril dil üzerinden devam etmekte, adeta yetiştikleri coğrafya ve kültür üzerinden birbirlerine üstünlük sağlama ve baskı kurma çabası içerisine girmektedirler. Delikanlılık tanımlarının ve delikanlı erkeğin nasıl olması gerektiğine ilişkin tariflerin sıklıkla yer aldığı programda sadece erkekler değil kadın yarışmacılar da delikanlı bir erkeğin nasıl olması gerektiğine dair düşüncelerini dile getirmekte; yerleşik, bilinen, hakim delikanlı tanımına uymayan yarışmacıları ise kıyasıya eleştirmektedirler.

f) Delikanlı Olma(ma) Durumu

İ. M. : "Sen delikanlı değilsin"

A. K. : "Sen benim delikanlılığımı sorgulayamazsın"

İ. M. : "Sorgulamaya gerek yok, olmayan şey sorgulanmaz"⁴³.

"Âdem her zaman delikanlıyım diyor ya, delikanlılığını göstermeliydi bu oyunda. Sabriye'ye bırakmalıydı sembolü"⁴⁴. Aynı takımdan arkadaşını delikanlı olduğunu iddia edip delikanlılığın gereklerine göre davranmamakla eleştiren yarışmacı, bir kadınla yarışırken oyunun kadına bırakabileceğini söylemekte ve aslında yarışmanın doğası ile çelişmektedir. Bu çelişkiyi programın sunucularından biri şöyle dile getirmektedir: "Dokunulmazlığı Adem neden Sabriye'ye bıraksın ki, sonuçta Adem de yarışıyor. Bu bir yarışma, burası Survivor ve bunun delikanlılıkla ilgisi yok. Namus meselesi mi var ortada, bir adaletsizlik mi var? Niye delikanlılığı sorguluyor ki? Ben buna katılmıyorum"⁴⁵. "Adem delikanlı adam"⁴⁶. diyerek tartışmayı sonlandırmaktadır.

S. Ş: Sedat kıvrırma şimdi.

³⁹ Yarışmada olduğu süre boyunca sürekli olarak Bayrampaşalı olduğunu vurgulayan yarışmacı Erdi Ünver programda Bayrampaşalı bir delikanlının nasıl yürüdüğünü gösterirken bu cümleleri kurar. Gerek yarışma esnasında gerekse de yarışmadan sonra katıldığı Survivor Panorama adlı programda devamlı olarak delikanlılığın tanımını yapan yarışmacı söylemleri ve hareketleriyle ataerkil düzeni yeniden üretmektedir.

⁴⁰ Ünlüler takımı yarışmacılarından Serhat Akın'ın 28.02.2017 tarihli yayında kullandığı cümleler.

⁴¹ Ünlüler takımı yarışmacılarından Adem Kılıççı, Serhat Akın ve İlhan Mansız arasında geçen diyalog. (05.03.2017 tarihli Survivor programında yayınlanan diyalogun ardından Alman erkeği, Anadolu erkeği söylemleri uzun süre gerek yarışmacılar arasında gerekse stüdyo konukları arasında tartışılmış. Bu cümlelerin yankıları program boyunca devam etmiştir.

⁴² 02.04.2017 tarihli yayında Serhat Akın'ın kullandığı ifadeler.

⁴³ Ünlüler takımında bulunan iki yarışmacının (İlhan Mansız ve Adem Kılıççı) arasında geçen diyalog.

⁴⁴ Ünlüler takımı yarışmacısı Serhat Akın'ın takım arkadaşı Adem Kılıççı ile ilgili söylemi.

⁴⁵ Hakan Hatipoğlu'nun Serhat Akın'ın yorumu üzerine stüdyoda, 17. 04. 2017 tarihinde yaptığı konuşma.

⁴⁶ Hakan Hatipoğlu'nun 18.04.2017 tarihli Survivor Panorama programında kullandığı cümle.

S. Karaduman ve G. Adalı Aydın, *Hegemonik Erkekliğin Medyadaki İnşası ve Temsili: Survivor 2017 Program İncelemesi*

S. K. :*“Sus Sabriye terbiyesizlik yapma. Sensin bayan. Ben sana saygımı bozmuyorum. Bayansın diye bir şey demiyorum.”*

S. Ş. : *Milletin arkasından konuş konuş sonra saygı bekle. Delikanlılıktan bahset yok bilmem ne. Ben senden daha delikanlıyım.*

S. A. : *Delikanlı kızsın kimin arkasından konuştum, say⁴⁷*. Yine delikanlı olma üzerinden geçen bu diyalogda da bir erkek ve kadın yarışmacı tartışmakta, kadın yarışmacı kendisinin ‘kıvıran bir erkekten’ daha delikanlı olduğunu söylemektedir. *“Âdem delikanlıyım diyor ama Sabriye’ye neler söylüyor. Bir kız çocuğuna denilmeyecek şeyler söylüyor. Yani bu nasıl bir delikanlılık?⁴⁸”*. Yalan söylemenin delikanlılık değerleri ile bağdaşmadığını ve bu konuda takım arkadaşına yönelik eleştiri içeren bir örnek olarak verilebilir. Aşağıda görülen bir başka diyalogda ise yine delikanlı bir adamın neler yapmaması gerektiğine dair düşüncelerin sunulduğu ve karşılığında günlük dilde de sıklıkla kullanılan eril bir ifade olan ‘yapmazsan adam değilsin!’ cümleleri ile cevap verildiği görülmektedir.

S.A. : *“Delikanlı adam bel altı vurmaz. Alman erkeği demeyi ben sana yediricem”*

A.K. : *“Yedirmezsen adam değilsin⁴⁹”*.

“Bak Sema delikanlı ol. Küfür ettin mi etmedin mi⁵⁰” ifadesini bir kadın yarışmacı başka bir kadın yarışmacıya yöneltmekte ve eril bir dil kullanmaktadır. Ancak toplumsal yaşamda delikanlılık değerleri erkek olma ile bağdaştırılırken bu ifadelerde kadının da delikanlı olması gerektiği, delikanlılığın kadın erkek farketmeksizin bir erdem olarak kabul edilen bir davranış kalıbı olarak algılandığı söylenebilir.

g) İş Bölümü / Rekabet

“Sen daha tabakları bile yıkayamıyorsun. Burası Survivor, burada açlık da var, deniz de var, ıslaklık da var, sen ıslanıyorsun diye biz seni denize tahtirevanla götüremeyiz⁵¹”. Yarışma süresi boyunca ada hayatında yapılan iş bölümünde toplumsal yaşamdaki günlük pratikler ile benzerlik görülmektedir. Örneğin, adada balık tutma, hindistan cevizi toplama, ateş yakma ya da baraka inşa etme gibi işleri daha çok erkekler yaparken; yemek pişirme, etrafı toplayarak düzenleme, çöpleri atma / yakma gibi işleri ise kadınların yaptığı görülmektedir. Bu durum yarışmacılar arasında gizli bir uzlaşma şeklinde yarışma başlangıcından bitimine değin sürmektedir. Bu iş bölümüne uymayan yarışmacılar da yukarıdaki örnekte de görüldüğü gibi takım arkadaşları tarafından eleştiriye maruz kalmaktadırlar. Tarihsel süreç göz önüne alındığında kadın ve erkeğin bazı alanlara ait kılınması, kadın ve erkeğin sosyal işlevini belirlemede yaşanan dönem ve toplumsal yaşam kadar etkili olmaktadır. Bu sosyal rollerin belirlenmesi noktasında cinsler arasındaki hiyerarşik düzen de kurulmaktadır (Demez, 2005: 29). Cinsiyetler arası işbölümü kadınlık ve erkeklik rolleri bağlamında kalıplaşmış öğretiler eşliğinde yerleşmektedir. Yarışmadaki temsile baktığımızda işbölümü açısından reel yaşamla aynılık gösterir diyebiliriz.

Rekabetçilik düzeyi insanların cinsiyetine göre değişen bir durum değildir. Aynı cinsiyeti taşıyan kişiler arasında rekabet anlamında önemli farklılıklar görülebilmektedir. Bu anlamda dişil özellikleri sadece kadınlardan, eril özellikleri ise sadece erkeklerden beklemek gerçeklikten uzak bir anlayış ve toplumsal cinsiyet önyargılarının bir göstergesidir (Varoğlu’ndan aktaran Demez, 2005: 50). Rekabetçilik açısından yarışma programı değerlendirildiğinde kadın ve erkekler arasında herhangi bir farklılık görülmemektedir. Bütün yarışmacılar gerek oyunlar (yarışlar) sırasında, gerekse de adada günlük yaşamlarında sürekli bir rekabet içerisindeyler. Programın geneline bakıldığında ise tüm yarışmacıların - kadın erkek fark etmeksizin- rekabet düzeylerinin oldukça yüksek olduğu açıkça görülmektedir.

h) Yarışma Finali Değerlendirmesi

Yarışma programlarının formatı gereği final bölümü en heyecanlı, en yüksek reyting beklenen, izleyicinin merakla beklediği bölümdür. Kadın ve erkek yarışmacıların program gereği zor şartlar altında mücadelesi sonucu bir kazanan olacaktır. Kazananın cinsiyeti bu çalışmanın toplumsal cinsiyet inşa görünümünü araştırma çabası açısından önemlidir. Bu sebeple yarışma finali ayrı başlık açılarak değerlendirilmiştir.

⁴⁷ Ünlüler takımı yarışmacıları Sabriye Şengül, Serhat Akın ve Sedat Kapurtu arasında geçen diyalog.

⁴⁸ Serhat Akın tarafından sarf edilen ve takım arkadaşını eleştiren sözleri.

⁴⁹ Ünlüler takımı yarışmacıları Serhat Akın ve Adem Kılıççı arasında geçen diyalog (07.03.2017)

⁵⁰ Ünlüler takımından Sabriye Şengül’ün takım arkadaşı Sema Apak’a yönelik ifadeleri.

⁵¹ Ünlüler takımından Pınar Saka, Berna Öztürk ve Sabriye Şengül arasında iş bölümüne dair tartışmada geçen sözler. <https://survivor.acunn.com/sabriye-bir-anda-cilgina-dondu-1091976-video> (Erişim Tarihi: 01.06.2017)

Survivor 2017'nin 22 Haziran 2017 tarihinde yayınlanan final bölümünde⁵² yarışma süresince yaşanan olaylardan derlenen geçmişe dönük videolar, fragmanlar ve finale kalan iki erkek yarışmacıya ait görüntülere sıklıkla yer verilmiştir. Bu fragmanlarda özellikle dikkat çeken ise, ünlüler takımı yarışmacısı ve aynı zamanda milli sporcu olan Adem'in sevinç hareketi olarak her yarış sonrasında tekrarladığı yumruk sallama görüntüleridir. Milli boksör olan yarışmacı her ne kadar yaptığı sporu *gençlere tanıtmak* ve onları *spora heveslendirmek* gibi amaçlarının olduğunu yarışma içerisinde çok defa dile getirmiş olsa da, sevinme hareketleri bir erkeğin güç gösterisine dönüşmektedir. Finale çıkan diğer yarışmacı olan Ogeday'ın öfke patlamalarının bulunduğu görüntülerde yarışmacının bağırması ve etrafı yumruklaması da bir diğer örnektir. Neredeyse erkek olmanın doğal bir sonucu gibi görünen yumruk sallama hareketi yarışmada olağan karşılanmakta, bölüm tanıtımlarında yarışmacılar arasındaki rekabet eril şiddetin bu en basitleştirilmiş şekli üzerinden ön plana çıkarılmakta ve bir yönüyle normalleştirilmektedir. Bu hareketler erkek yarışmacılar tarafından sıklıkla tekrarlanmaktadır. Diğer yandan yarışmacıların beden dili ile birbirlerine meydan okumaları –rakibin üzerine yürümek, kulağının dibine kadar yanaşarak bağırarak, sözlü olarak sataşmak gibi- her yarış sonrasında görülmektedir ve yarışmacılar bu durumu bir güç gösterisine dönüştürmektedir. Adem yaşanan durumu final bölümünde şu sözlerle dile getirmektedir: *“Burada hep güçlü görünmeye çalıştım, gözyaşlarımı içime akıttım; ne kadar sert görünsem de aslında çok ana kuzusu bir adamım. Anneme çok düşünüm”*.

Final bölümünde şampiyonluğu ünlüler takımından Ogeday'ın kazanmasıyla birlikte yarışmada oldukça erkeksi bir rol çizen yarışmacının gözyaşlarına boğulması erkeklik rollerinin dağılışına ve 'erkekler ağlamaz' tabusunun yıkılışına örnek verilebilir. Ataerkil toplumda erkekler için idealize edilen sertlik, maçoçluk gibi özelliklere ters düşen ve bir zayıflık göstergesi olan ağlama eylemi yarışmada çizilen erkeklik anlayışıyla tezatlık göstermektedir. Final bölümünde rekabetin ortadan kalkmasıyla birlikte şampiyon olan Ogeday, yarışmada üzerine giyinmiş olduğu erkeklik zırhını çıkararak, duygularını serbest bırakmış ve şampiyonluğu ağlayarak karşılamıştır.

5. Sonuç

Toplumsal cinsiyetin kazanılmasında aileden başlayarak tüm toplumsal kurumların birey üzerinde organize biçimde etkisi söz konusudur. Toplumsal yaşamda bir kez kazanılan toplumsal cinsiyet kalıplarına aykırı davranmak çoğu zaman ağır bedeller getirebileceğinden böyle bir tercihten kaçınılmaktadır. Toplum bireylerden “kadınlar” ve “erkekler” olarak davranmalarını bekler, gündelik yaşamın pratikleri bu beklentilerin karşılandığı yerdir (Giddens, 2000: 102). Kadın ve erkek yarışmacı tipolojisinden vereceğimiz iki örnekle sonuca ilişkin bir değerlendirme yapabiliriz. Örneğin Gönüllüler takımı yarışmacısı Volkan'ın oyun kazandıktan sonra, *“Goril, goril... Ne hayvanlar gördüm ben”* ifadelerinin yanı sıra sevinç göstergesi olarak goril–iki ellerini yumruk yaparak göğse vurma ve King Kong diye bağırma taklidi yapması erkeğin gücünün kuvvetli, yıkıcı güce sahip ve iri bir hayvana benzetilmesi durumu açıkça görülmektedir. Erkek olmanın yolu kendini ispatlama ve güçlü olmaktan geçmektedir. Toplum tarafından belirlenmiş erkeklik rollerine uygun şekilde davranılması toplum içerisinde eril iktidara sahip olmak için gereklidir. Bu nedenle erkekler toplumsal cinsiyet rejimi tarafından erkeklik sosyalizasyonunda, kendilerine uygun görülen şekilde *güçlü* ve *dayanıklı* olmaya çalışmakta, bu yüzden de erkekler arasında kurulan ilişkilerde güç gösterisi ve rekabetin dozu yüksek tutulmaktadır.

Diğer yandan ünlüler takımında yer alan, milli sporcu ve dövüş sporunda birçok başarısı bulunan Sabriye Şengül'ün devamlı olarak ağlaması, hatta takım arkadaşlarının –özellikle erkek yarışmacıların- kendisine oyun kazanamadığı için yönelttiği eleştiriler karşısında ağlayarak parkurları bitirmeye çalışması psikolojik eril şiddetin kadın üzerindeki bir yansıması olarak yorumlanabilir. Erkek yarışmacılar da oyunlarda yarış kaybetmesine karşın ağlayan taraf hep kadın yarışmacılar olmaktadır; kadın yarışmacılar yarış kaybetmenin verdiği üzüntüyü ağlayarak karşılarken erkek yarışmacılar ise bağırarak tepkilerini ortaya koymaktadırlar. Burada da yarışmacılar tarafından egemen toplumsal cinsiyet rollerine uygun davranıldığı görülmektedir.

Bu bağlamda bir toplumsal kurum olarak değerlendirilebilecek medyada da genellikle toplumsal cinsiyet kalıplarına uygun içeriklerin sunulduğu ve yeniden üretildiği gözlenmektedir. Çalışma özelinde değerlendirme yapmak gerekirse

⁵² <http://www.canlidizihd5.org/survivor-129-bolum-final-izle-22-haziran-20172.html/3> (Erişim Tarihi: 15.08.2017)

genel olarak Survivor yarışmacılarının da toplumsal cinsiyet rollerine ve özellikle erkek yarışmacıların egemen erkeklik değerlerine uygun davrandığı görülmüştür. Toplumsal cinsiyeti rejiminin, siyasi, ekonomik ve toplumsal konjonktürden etkilendiğini belirtmek de, hegemonik erkeklik inşa süreçlerini daha doğru değerlendirmek adına önemlidir. Bu devrim medya metinlerinde de kendisini sürekli olarak yenilemekte ve incelenen yarışma programında toplumsal cinsiyet rollerinin bu çalışma özelinde de hegemonik erkeklik kodlarının gerek kullanılan eril dil (söylemsel düzlem) ile gerekse davranışlarla (eylemsel düzlem) sürekli olarak yeniden üretildiği görülmektedir. Dolayısıyla popüler bir kültür üreticisi ve taşıyıcısı olan televizyonun, yüksek reytingli bir programı olan Survivor 2017 program incelemesi sonucunda, toplumsal cinsiyet düzeninin dayattığı hegemonik erkekliğin söylemsel düzlemde yeniden üretimine ilişkin bir durum tespiti yapılmıştır. Medyadaki erkeklik temsillerinin inşa sürecini anlamak, tartışmaya açmak ve üzerine düşünmek, toplumsal eşitsizliklerin dinamiklerini anlamayı ve çözümlenmeyi de beraberinde getirecektir.

Kaynakça

- Baştürk Akça, E.& Tönel, E. (2011). "Erkek(lik) Çalışmalarına Teorik Bir Çerçeve: Feminist Çalışmalardan Hegemonik Erkekliğe" Medyada Hegemonik Erkek(lik) ve Temsil (içinde), Ed: Erdoğan, İ., İstanbul: Kalkedon
- Baştürk Akça, E.& Ergül, S. (2014). "Televizyon Dizilerinde Erkeklik Temsili: Kuzey Güney Dizisinde Hegemonik Erkeklik Ve Farklı Erkekliklerin Mücadelesi", Global Media Journal: TR Edition 4 (8)
- Arık, E. (2016). Erkeklik Çalışmaları, Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları (içinde), Haz: Feryal Saygılıgil, Ankara: Dipnot Yayınları
- Atay, T. (2004). Erkeklik En Çok Erkeği Ezer. Toplum ve Bilim Dergisi (Erkeklik). Sayı101: 11-30.
- Berktaş, F. (1998). Yeni Bir Yurttaşlık Anlayışına Doğru. Kadınlar Olmadan Asla. Ed. Zeynep Göğüş. İstanbul: Sabah Kitapları.
- Berktaş, F. (2004). "Kadınların İnsan Haklarının Gelişimi ve Türkiye", Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları, No:7, Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Birimi, Bilgi Üniversitesi. http://stk.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/02/01/berktay_std_7.pdf.
- Connel, W.R. (1998). Toplumsal Cinsiyet ve İktidar, İstanbul: Ayrıntı
- Demez, G. (2005). Değişen Erkek İmgesi: Kabadayıdan Sanal Delikanlıya. İstanbul: Babil Yayınları.
- Giddens, A. (2000). Sosyoloji. Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Kandiyoti, D. (1997). Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar. (Çev. Aksu Bora ve diğerleri). İstanbul: Metis Yayınları.
- Karaduman, S. (2017). Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Televizyon Programlarında Yeniden Üretimi: "Gelin Evi" Örneği, İletişimde Güncel Yaklaşımlar (içinde), Ed: Ömer Kürşad Tüfekçi, Lap Lambert Academic Publishing.
- Meral Seden, P. (2011). Erkek Hegemonyasının (Yeniden) Üretimi: Dergi Reklamlarında Hegemonik Erkekliğin Temsili, Medyada Hegemonik Erkek(lik) ve Temsil (içinde), Ed: Erdoğan, İ., İstanbul: Kalkedon
- Oktan, A. (2009). Türk Sinemasında Hegemonik Erkeklikten Erkeklik Krizine: Yazı Tura ve Erkeklik Bunalımının Sınırları. Erkek Kimliğinin Değiş(meye)n Halleri, Ed. Huriye Kuruoğlu, İstanbul: Beta Yayınları.
- Özbay, C. (2013). Türkiye'de Hegemonik Erkekliği Aramak, Doğu Batı, 63, 185-204.
- Sancar, S. (2008). Erkeklik: İmkânsız İktidar. İstanbul: Metis Yayınları.